คู่มือโครงการส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
กิจกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
: โครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชตระกูลถั่วเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร

1. ความสอดคล้อง

1.1 ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

1.2 แผ่นแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น การเกษตร

- แผนแม่บทย่อย การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร

1.3 แผนปฏิรูประเทศ -

1.4 แผนงานยุทธศาสตร์การเกษตรสร้างมูลค่า

2. หลักการและเหตุผล

พืชตระกูลถั่ว เป็นพืชที่มีความสำคัญต่อระบบการปลูกพืช เนื่องจากเป็นพืชอายุสั้น ใช้น้ำน้อย สามารถปลูกทดแทนข้าวนาปรังเพื่อลดปริมาณผลผลิตข้าวในประเทศ ช่วยตัดวงจรการระบาดของศัตรูพืช และช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับดิน นอกจากนี้พืชตระกูลถั่วยังเป็นพืชที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยใช้บริโภคและเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูปต่างๆ ซึ่งปัจจุบันผลผลิตพืชตระกูลถั่วมีไม่เพียงพอ จึงต้องนำเข้าจากต่างประเทศสูญเสียเงินออกนอกประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท แต่ขณะเดียวกันปริมาณผลผลิตกลับมีแนวโน้มลดลงตามพื้นที่การเพาะปลูก ซึ่งในปี 2564 พบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกถั่วเหลือง ถั่วเขียว และถั่วลิสง จำนวน 144,030 ไร่ 883,874 ไร่ และ 102,583 ไร่ ปริมาณผลผลิต 38,892 ตัน 106,064 ตัน 34,160 ตัน และปริมาณการนำเข้า 158,023,000 ตัน 26,617 ตัน และ 64,494 ตัน ตามลำดับ สำหรับสาเหตุหลักที่ทำให้เกษตรกรมีการเพาะปลูกพืชตระกูลถั่วลดลง เนื่องมาจาก เกษตรกรขาดแรงจูงใจ เพราะพืชตระกูลถั่วเป็นพืชที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำเมื่อเทียบกับพืชแข่งขันชนิดอื่นๆ เกษตรกรขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี ขาดการรณรงค์ส่งเสริมการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรให้เกิดความตระหนักในการใช้เมล็ดพันธุ์ดี เนื่องจากเกษตรกรโดยทั่วไปจะซื้อเมล็ดพันธุ์จากพ่อค้าในท้องถิ่น ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์ความงอกต่ำ ทำให้เกษตรกรต้องใช้เมล็ดพันธุ์ในอัตราสูงส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง และการใช้เมล็ดพันธุ์ที่ไม่มีคุณภาพส่งผลให้พืชตระกูลถั่วมีการเจริญเติบโตไม่สม่ำเสมอ ผลผลิตต่ำ ไม่มีคุณภาพ และทำให้เกษตรกรไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตในชั้นคุณภาพดีได้

อย่างไรก็ตามถึงแม้พืชตระกูลถั่วจะมีข้อจำกัดมากมาย แต่เป็นพืชที่มีความจำเป็นที่จะต้องคงอยู่เพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ และความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ ดังนั้น กรมส่งเสริมการเกษตร จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกพืชตระกูลถั่วเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหาร เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชน พร้อมสร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกรให้หันมาปลูกพืชตระกูลถั่วเพิ่มมากขึ้น และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชตระกูลถั่วแก่เกษตรกร ตลอดจนเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตภายในประเทศเพื่อลดการนำเข้า

3.วัตถุประสงค์

3.1 เพื่อพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร

3.2 เพื่อพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน

3.3 เพื่อการบริหารจัดการรณรงค์และประชาสัมพันธ์การผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน

4. เป้าหมาย/สถานที่ดำเนินการ

4.1 เกษตรกรในพื้นที่ 32 จังหวัด จำนวน 2,400 ราย

4.2 จัดตั้งและพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน จำนวน 120 ศูนย์ โดยสนับสนุนแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์แก่เกษตรกรสมาชิกศูนย์ฯ เดิม (ต่อเนื่อง 3 ปี ตั้งแต่ปี 2563, 2564) และศูนย์ฯ จัดตั้งใหม่ ปี 2565

ชนิดพืช	จำนวนศูนย์	เกษตรกร (ราย)	เป้าหมายผลิต		รองรับพื้นที่ปลูกในฤดูแล้ง (ไร่)
			(ไร่)	ตัน	
ถั่วเหลือง - ศูนย์ใหม่ ปี 65 - ศูนย์เก่า ปี 63,64	35 6 29	700	1,400	262.50	17,500 (187.5 กก./ไร่)
ถั่วเขียว - ศูนย์ใหม่ ปี 65 - ศูนย์เก่า ปี 63,64	45 4 41	900	1,800	90	18,000 (50 กก./ไร่)
ถั่วลิสง - ศูนย์ใหม่ ปี 65 - ศูนย์เก่า ปี 63,64	40 9 31	800	1,600	240	12,000 (150 กก./ไร่)
รวม	**120**	**2,400**	**4,800**	**592.50**	**47,500**

4.3 พื้นที่ 32 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก นครสวรรค์ น่าน พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง สุโขทัย อุตรดิตถ์ ชัยนาท ลพบุรี อุทัยธานี กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย ศรีสะเกษ สุรินทร์ หนองบัวลำภู อุดรธานี อุบลราชธานี พะเยา ยโสธร ร้อยเอ็ด อำนาจเจริญ และจังหวัดมหาสารคาม

5. กิจกรรม และวิธีการดำเนินงาน

5.1 การบริหารจัดการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่

1) ชี้แจงแนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชตระกูลถั่วเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร

จำนวน 1 ครั้ง

2) การบริหารจัดการพัฒนาเจ้าหน้าที่ หลักสูตร เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว (เฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ยังไม่เคยผ่านการเข้าร่วมในหลักสูตรดังกล่าว) โดยใช้วิทยากรจากกรมวิชาการเกษตร

จำนวน 1 ครั้ง เป็นเงิน 290,000 บาท

5.2 การจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน

1) รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน

จำนวน 120 ศูนย์ๆ ละ 20 ราย รวม 2,400 ราย

2) การบริหารจัดการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร โดยให้ปรับวิธีการถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเกษตรกรให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร

จำนวน 2,400 ราย เป็นเงิน 480,000 บาท

3) จัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว

ศูนย์ฯ ละ 5 ไร่ จำนวน 120 ศูนย์ รวม 600 ไร่ โดยสนับสนุนปัจจัยการผลิตบางส่วน เพื่อทำแปลงเรียนรู้ เป็นเงิน 1,810,000 บาท ดังนี้

ชนิดถั่ว	จำนวนศูนย์	แปลงเรียนรู้ (ไร่)	ค่าปัจจัยการผลิต (บาท/ไร่)	รวม (บาท)
ถั่วเหลือง	35	175	3,000	525,000
ถั่วเขียว	45	225	2,600	585,000
ถั่วลิสง	40	200	3,500	700,000
รวม	**120**	**600**	**-**	**1,810,000**

4) จัดทำแปลงส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว

ศูนย์ฯ ละ 35 ไร่ จำนวน 120 ศูนย์ รวม 4,200 ไร่ โดยสนับสนุนปัจจัยการผลิตบางส่วน เพื่อสร้างแรงจูงใจ เป็นเงิน 7,245,000 บาท ดังนี้

ชนิดถั่ว	จำนวนศูนย์	แปลงส่งเสริม (ไร่)	ค่าปัจจัยการผลิต (บาท/ไร่)	รวม (บาท)
ถั่วเหลือง	35	1,225	1,700	2,082,500
ถั่วเขียว	45	1,575	1,500	2,362,500
ถั่วลิสง	40	1,400	2,000	2,800,000
รวม	**120**	**4,200**	**-**	**7,245,000**

หมายเหตุ : ค่าปัจจัยการผลิตของชนิดถั่วไม่เท่ากัน เนื่องจากราคาเมล็ดพันธุ์ อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ต่อไร่ และการดูแลรักษา แตกต่างกัน

5) บันทึกกิจกรรมแปลงของสมาชิกศูนย์ฯ รายบุคคล

จำนวน 2,400 รายๆ ละ 15 บาท เป็นเงิน 36,000 บาท

5.3 การบริหารจัดการรณรงค์และประชาสัมพันธ์

1) การรณรงค์และประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการปลูกพืชตระกูลถั่ว โดยให้ปรับวิธีการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของจังหวัด

จำนวน 32 จังหวัดๆ ละ 32,000 บาท เป็นเงิน 1,024,000 บาท

5.4 การบริหารงานโครงการ

1) ค่าขนส่งเมล็ดพันธุ์จากหน่วยงานที่ผลิตเมล็ดพันธุ์สังกัดกรมวิชาการเกษตรไปยังศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน จำนวน 120 ศูนย์ๆ ละ 3,800 บาท เป็นเงิน 456,000 บาท

2) ติดตามและนิเทศงานการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการของเจ้าหน้าที่และเกษตรกรในทุกระดับ โดยติดตามฯ ระหว่างการดำเนินงานและหลังการดำเนินงานโครงการ

จำนวน 55,800 บาท

6. แผนปฏิบัติงาน

กิจกรรม/ขั้นตอน	แผนปฏิบัติงาน											
	ปี 2564			ปี 2565								
	ต.ค. 64	พ.ย. 64	ธ.ค. 64	ม.ค. 65	ก.พ. 65	มี.ค. 65	เม.ย. 65	พ.ค. 65	มิ.ย. 65	ก.ค. 65	ส.ค. 65	ก.ย. 65
1. การบริหารจัดการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่												

1.1 ชี้แจงแนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชตระกูลถั่วเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร 1.2 การบริหารจัดการพัฒนาเจ้าหน้าที่ หลักสูตร เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว												
2. การจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน 2.1 รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน 2.2 การบริหารจัดการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร 2.3 จัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว 2.4 จัดทำแปลงส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว 2.5 บันทึกกิจกรรมแปลงของสมาชิกศูนย์ฯ รายบุคคล												
3. การบริหารจัดการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ 3.1 การรณรงค์และประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการปลูกพืชตระกูลถั่ว												
4. การบริหารงานโครงการ 4.1 ค่าขนส่งเมล็ดพันธุ์ 4.2 ติดตามและนิเทศงานการดำเนินงานโครงการ												

7. ระยะเวลา

1 ตุลาคม 2564 – 30 กันยายน 2565

8. ผลผลิต ผลลัพธ์ ตัวชี้วัด

8.1 ผลผลิต (Output)

มีการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน จำนวน 120 ศูนย์ มีเกษตรกรสมาชิกศูนย์ฯ 2,400 ราย

8.2 ผลลัพธ์ (Outcome)

มีเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วคุณภาพดีกระจายสู่ระบบการผลิตในชุมชน จำนวน 592.5 ตัน และรองรับพื้นที่ปลูก 47,500 ไร่

8.3 ตัวชี้วัดโครงการ (ระบุตัวชี้วัดให้ชัดเจน)

เชิงปริมาณ

มีศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน จำนวน 120 ศูนย์ มีเกษตรกรสมาชิกศูนย์ฯ 2,400 ราย

เชิงคุณภาพ

มีเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วคุณภาพดีกระจายสู่ระบบการผลิตในชุมชน จำนวน 592.5 ตัน และรองรับพื้นที่ปลูก 47,500 ไร่

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร เกษตรกรมีการเพาะปลูกพืชตระกูลถั่วโดยใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม ศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชนมีการพัฒนาอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถกระจายเมล็ดพันธุ์ดีสู่ระบบการผลิตในชุมชนได้อย่างทั่วถึง มีการ

เชื่อมโยงการผลิตและการตลาด รวมทั้ง ประชาสัมพันธ์การผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชนให้เกษตรกรและบุคคลที่สนใจ

10. หน่วยงาน/ผู้รับผิดชอบ

สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร

1. ชื่อ นางสาววัลภา ปันต๊ะ
   ตำแหน่งผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่ว
   โทรศัพท์ 0 2561 0453
   E-mail: agriman33@gmail.com
2. ชื่อ นายสุธีร์ ชัยประเดิมศักดิ์
   ตำแหน่งนักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ
   โทรศัพท์ 0 2561 0453
   E-mail: agriman33@gmail.com
3. ชื่อ นางสาวยุวรี บานเย็น
   ตำแหน่งนักวิชาการเกษตรชำนาญการ
   โทรศัพท์ 0 2561 0453
   E-mail: agriman33@gmail.com
4. ชื่อ นางสาวพัชรากร เรืองศรี
   ตำแหน่งนักวิชาการเกษตร
   โทรศัพท์ 0 2561 0453
   E-mail: agriman33@gmail.com

กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต สำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง

1. นางสาวจิตติมา กาบเย็น
   ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต
2. นางสาวนลิน เวียงนาค
   ตำแหน่ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
   โทรศัพท์: 054-829697